

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: PÉCZELY LAJOS

USZTYURT

REJTŐZKÖDŐ MÚLT

Közép-Ázsia hatalmas pusztaságai a Kaszpi-tenger északi térségében Európa peremén kezdődnek, majd kelet felé több ezer kilométeren át uralják a látképet. Ebből az egyhangúságból a Kaszpi-tenger és az Aral-tó között platószerűen emelkedik ki a kétfelét magyarsági terület – egy ősi, tengeri aljzat tanúja. Magassága 200–250 méterrel haladja meg tengerszintközeli környezetét. A 7. századtól itt megjelenő türk népek e vidéket Üsztürtnek, azaz fennsíknak nevezték el. A világszerte elterjedt Usztyurt név ennek oroszított változata



Az alacsony, mély fekvésű környezete fölé hatalmas szigetként emelkedő Usztyurt-térség peremvidéke csodálatba ejtően látványos: meredeken leszakadó falak, tagolt árkok, vízmosások, önálló, csinnesedő falak és tornyok, lenyűgöző tanúhegyek kápráztatják a szemet. Fa sehol – sivatagban járunk, a formakincs, a látványélmény páratlan. Bent, a fennsík mélyén viszont a régi idők karavánszerájai, a Démon-dúlta-vár és a Sátán vára az emberi múlt és fantáziavilág félelemmel ötvözött emlékeit őrzik.

A Szovjetunió felbomlását követően a korábbi tagállami határoknak megfelelően Kazahsztán, Türkmenisztán és Üzbegisztán osztozik az Usztyurton. Nehéz megközelíthetősége és kietlensége miatt azonban ma sem turisztikai célpont – a külvilág előtt sikerült megőriznie ismeretlenségét és titokzatosságát.

A félelmetes

Az Usztyurttal szembeni félelmet leírt és szájról szájra terjedő történetek sokasága élteti. Némelyek az eltévedt utazók szomjhaláláról, mások a rettenetes téli hidegek megfagyott áldozatairól szólnak. Ezeket látszanak igazolni a legrégebbi úti beszámolók is.

A bagdadi kalifa küldöttsége a Volga menti Bolgárországba tartva 922 márciusában kelt át az Usztyurton. Az egyetlen írástudó résztvevő, az arab Ibn Fadlan feljegyzéseivel örökbeccsű művet alkotott a hosszú utazásról. Így ír az Usztyurtról: *„Nem találkoztunk senkivel ebben a hegy nélküli, kihalt pusztaságban. Tíz napig haladtunk előre, és sok kellemetlenséget s veszélyes szenvedtünk a csikorgó hidegtől és a szakadatlan hóeséstől, amelyhez képest a horezmi hideg nyáridőnek tetszett. Így aztán mindazt elfelejtettük, ami korábban történt velünk, és közel voltunk ahhoz, hogy kiadjuk a lelkünket.”*

Ibn Battuta is, akit minden idők legnagyobb szárazföldi utazójának tartanak, kelet felé haladva karavánjával 1233-ban vágott keresztül az Usztyurton. Az Utazások című könyvében lakonikusan jegyzi meg, hogy az itt áthaladó tevék nagy része elpusztul, és ami megmarad, az is csak egyévi hizlalás után kerül használható állapotba.

Tábori élet

Táborhelyünk a Bozsara közelében. Az éjszakázást mindig nagy gondossággal kell kiválasztani, távol a rágcsálók üregeitől, amelyek fokozott kigyóvesélyt jelentenek. Minden este biztosak lehetünk abban, hogy a vodkán kívül Ashgabatból hozott bárányhús is lesz vacsorára. Ugyanis csak a birkaszírban sült és tárolt bárányhúst lehet melegben is heteken át hűtlenül szállítani

Mélység és magasság

Az Usztyurt Karasor-árok menti, hatalmas partfalrészlete, amit a több mint 200 méteres szintkülönbség, az ívelt formák és a gigantikus lábazat tesz – a borult égbolt segítségével – zorddá és látványossá

Nehéz megközelíthetősége és kietlensége miatt azonban ma sem turisztikai célpont – a külvilág előtt sikerült megőriznie ismeretlenségét és titokzatosságát.



ÚTRA KELÉS

Hátizsákos turistaként lehetetlen eljutni Közép-Ázsia civilizációtól távoli vidékeire. Könnyű összeállítani egy expedíciós jellegű utazás szükségleteit, az útra kész állapotot megvalósítani azonban sokkal nehezebb. Szerencsém volt! 2003 őszén ismerkedtem meg Türkmenisztánban az ashgabati illetőségű, orosz Dmitrij Gorjunovval, a Szovjetunió egykori ifjúsági tízpróbabajnokával. Ettől kezdve az ő közreműködésével szerveztem Közép-Ázsia lakatlan térségeibe induló utazásaimat. Mindig ő gondoskodott a szükséges két terepjáróról, felkészítésükről, a megfelelő második sofőrrel, valamint a szükséges felszerelésről és a többszörös navigációról.

Útközben – biztonsági okokból – sohasem kértünk útbaigazítást, és azt sem mondtuk meg senkinek, hogy merre tartunk. Oroszul csak annyit árultunk el: utazgatunk.

2019-ig több száz napot töltöttünk Közép-Ázsia sivatagaiban és pusztaságaiban. Ebből közel 120 nap jutott az Usztyurtra és peremvidékeire.

„Aki erre jár, sohasem tér vissza!”

A rossz hírű Usztyurt legelrettentőbb helye a fennsík mélyedésben kialakult Barsza-kelmesz nevű sós ingovány, amely már nevével is figyelmezteti a gyanútlan jövevényt. Jelentése: „Aki erre jár, sohasem tér vissza!” 1863-as útikönyvében Vámbéry Ármin – hallomások alapján – gonosz szellemektől lakott, veszedelmes fészekként említi. És okozhat-e valami nagyobb félelmet, mint az ingovány belsejében lévő szigeten álló, várszerű képződmény, amit az emberi képzelet Sajtán-kalának, azaz a Sátán várának nevezett el? A sziget a partról megközelíthetetlen: mély, sós iszapréteggel borított, süppedős ingovány veszi körül, amelyen se gyalog, se csónakkal nem lehet átkelni.

A Barsza-kelmeszhez eljutók sokszor vélték úgy, hogy a távoli szigetről – az est sötétségében – különös fényekkel kísért sátáni mulatozás zaja hallatszik. A Szovjet Tudományos Akadémia 1937–45 között az ókori horezmi civilizáció múltjának feltárásán dolgozó expedíciója végül repülőgépes felderítéssel tisztázta, hogy a Sátán vára üledékes kőzetekből álló, szélmarta, természetes sziklaalakzat.

A sziget a partról megközelíthetetlen: mély, sós iszapréteggel borított, süppedős ingovány veszi körül, amelyen se gyalog, se csónakkal nem lehet átkelni.

Sátáni találkozás

Az ingovány legbelsejében, a nagy messzeségben valósággal lebeg a horizonton a Sátán várának szigete. Tiszta időben is csak az ingovány északkeleti, magasabb partrészeiről pillanthatjuk meg a 25 kilométerre lévő, alig 10 méter magas szigetet. A legenda nemcsak a Sátán váráról szól, hanem a szigeten egy ismeretlen király által felhalmozott rengeteg kincsről is...



Félelmetes, gyönyörű

Az ingoványt nézve még az első lépés is kockázatosnak tűnik, nemhogy a beljebb merészkedés. Pedig egy 20. századi ellenőrizhetetlen történet mesél egy kazahról, aki megszökött tevéjének nyomait követve behatolt az ingoványba, eljutott a messzi szigetre, sőt onnan állítólag épségben vissza is tért. (A teve sorsáról nem szól a történet...)

A csaknem 3000 km²-es ingoványt még megközelíteni is nehéz. Sáros, süppedékes és vizenyős partvidéke már előre figyelmezteti a jövevényt: jobb időben visszafordulni! Csak az északkeleti partvidéke enged néhány helyen a közvetlen közelébe, és tehetünk pár lépést, de aztán – süllyedés nélkül – egy tapodtat sem tovább. Karnyújtásnyi közelségből a Barsza-kelmesz: e bepárlódott, feltöltődött, egykori tómeder félelmetes, már-már hihetetlen látvány. A part mentén foltosan szürkésfehér, beljebb a sókiválásuktól vakítóan fehér, egészen a látóhatárig. Ráadásul a tavaszi esőzések vékony víztükrre olykor rövid időre hatalmas tengerré változtatja...

Az igazi nagy varázsló a naplemente, amely tiszta időben aranyló színekbe öltözteti a tájat. Amikor az ingovány – megmutatva erejét – elnyeli a Nap vöröslő korongját, gyorsan kialszanak a csodálatos fények, és hamarosan sátáni sötétség lesz úrrá mindenben.



◀ **A lezárt múlt**

Az ókor végi Démon-dúlta vár falait égetetlen agyagtéglaiból és a helyszínen kitermelt terméskőből emelték.

A négyszög alakú várat fent sziklába vájt árokkal vették körül. A falakon belül a peremre épült központi várépület mellett romba dőlő késő középkori kőépületek maradványai láthatók

Kara-kum sivatag végtelensége uralja a látványt. A vár központi részéből a külső várfalak maradványaihoz is kimegyek. Úgy látszik, a démoni múlt rangot is adott a helynek, mert a vár nagy udvarán, Vazír pusztulását követően, a 17–18. században néhány mauzóleumot emeltek, amelyek még ma is jó állapotban állnak.

Igyekeznem kell visszafelé, mielőtt elfogy a szerencsém, de társaim már a távolba mutatnak. Egy türkmén katona fut felénk. Talán a közös

magyarázkodásnak – de legfőképp a katona jóindulatának – köszönhetően folytathatjuk utunkat. Az ügy következményeként azonban a türkmén határőrség hamarosan lezárta Vazír térségét, és a Démon-dúlta-vár megközelíthetetlené vált. Úti-társam, Dmitrij évekkel később mondta el: „A mai Türkmenisztán történetében te vagy az egyetlen külföldi, aki eljutott a várba.”

Úgy látszik, a démoni múlt rangot is adott a helynek, mert a vár nagy udvarán, Vazír pusztulását követően, a 17–18. században néhány mauzóleumot emeltek, amelyek még ma is jó állapotban állnak.

A Démon-dúlta-vár

Az Usztyurt Üzbegisztánhoz tartozó keleti peremvidékéről egy keskeny földnyelv nyúlik jó 50 km mélységben Türkmenisztánba. A déli csücskénél létezett egykor egy ókori eredetű város – Vazír. Fent, a fennsík peremén állt a térség uralkodójának fellegvára. Alatta a fennsík meredek falához simulva terült el a város, dél felé nagy kiterjedésű öntözött földekkel.

Történelméről mindössze annyit tudni, amit Anthony Jenkinson angol kereskedő és utazó 1558-ban papírra vetett. A Balti-tenger térségéből indult útnak, és Oroszország felől érkezve átkelt az Usztyurton. Mielőtt továbbutazott volna, hosszabb időt töltött Vazírban, és leírta, hogy az elapadó vizek miatt a város hamarosan elpusztul és elsivatagosodik. Jóslatai hamarosan beigazolódtak.

Az enyészet gyorsan végezte dolgát, a település a földdel vált egyenlővé. A fellegvár romjai azonban ma is büszkén állnak az Usztyurt peremén. A pusztulást az emberek démonok művének tekintették. Ezért kapta a vár a Deü-keszken-kala, azaz a Démon-dúlta-vár nevet.

Első türkménisztáni sivatagi utam tervezésekor makacsul a fejembe vettem, hogy eljutok a Démon-dúlta-várhoz. Eljött a pillanat, terepjáróinkkal ott állunk a fellegvár alatt. Ám fent, ahol a vár állott, Üzbegisztán volt, lent pedig Türkmenisztán. Mindenáron fel akarok menni. Két társam próbál lebeszélni az illegális határátkelésről, de a lakatlan táj jócskán bátorít. Gyorsan, erősen kapaszkodva mászom, és fenn vagyok! Visszatekintve a

Anthony Jenkinson a Balti-tenger térségéből indult útnak, és Oroszország felől érkezve átkelt az Usztyurton. Mielőtt továbbutazott volna, hosszabb időt töltött Vazírban, és leírta, hogy az elapadó vizek miatt a város hamarosan elpusztul és elsivatagosodik. Jóslatai hamarosan beigazolódtak.



Karavánutak

A kelet–nyugati kereskedelem csak az első évezred vége felé fedezte fel az Usztyurtot lehetséges útvonalként. A mindig rövid és biztonságos utakra törekvő kereskedelemnek érdekében állt, hogy átvágjon a Kaszpi-tenger és az Aral-tó közötti kietlen pusztaságon, de a Selyemút részeként mindössze három karavánút alakult ki az Usztyurton. Mindhárom a horezmi területen lévő, Amu-darja közeli Kunja-Urgencsből (Régi-Urgencs) indult. A két legrégebbi, több mint ezeréves útvonal közül az egyik északról, a másik pedig délről került el a Barsza-kelmeszt és haladt nyugat felé.

A mindig rövid és biztonságos utakra törekvő kereskedelemnek érdekében állt, hogy átvágjon a Kaszpi-tenger és az Aral-tó közötti kietlen pusztaságon, de a Selyemút részeként mindössze három karavánút alakult ki az Usztyurton.

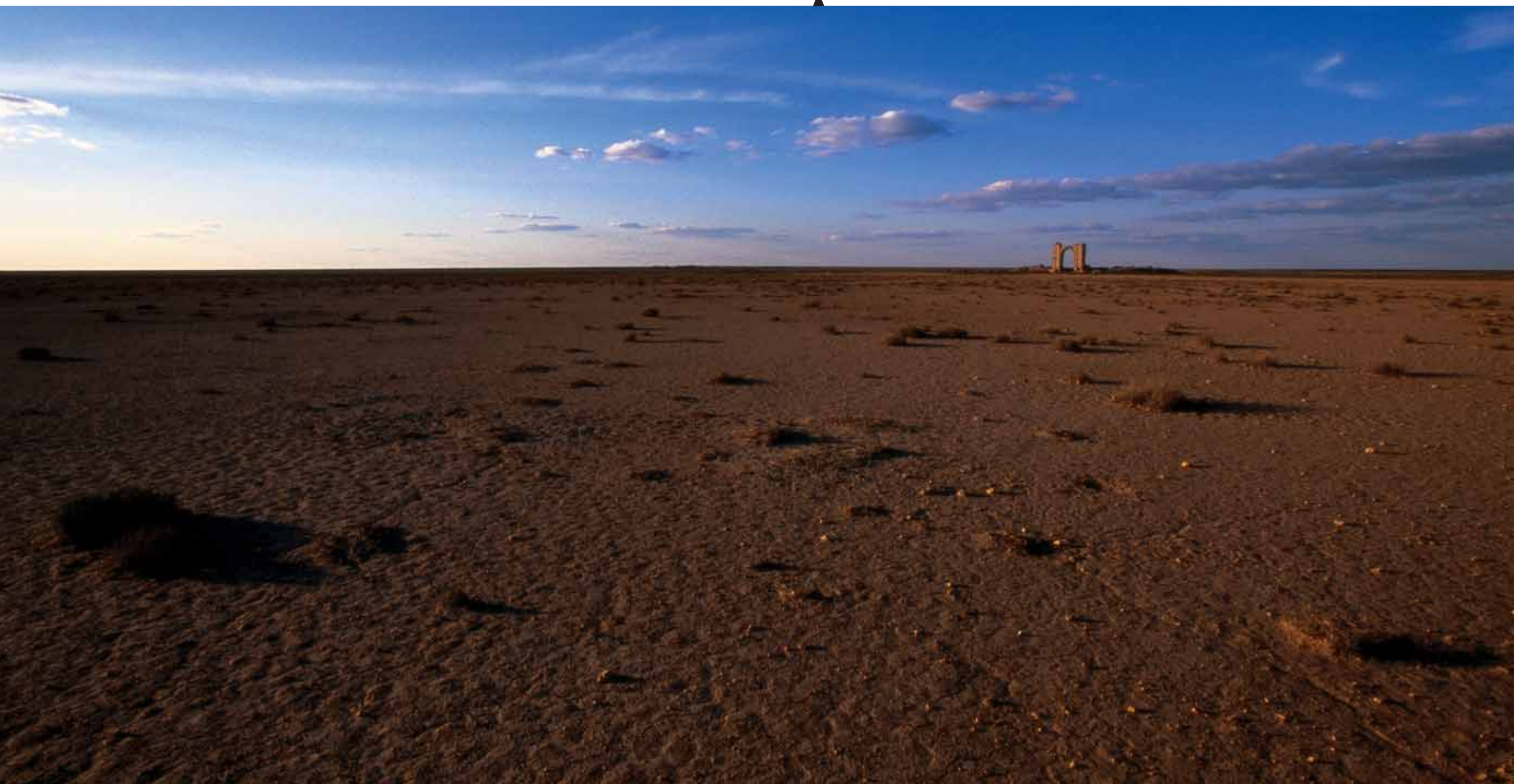
A végtelen varázsa

A közeledő este a Beleuli karavánszerájnál a legcsodálatosabb, amikor a lenyugvó Nap sugarai szétterülnek a minden irányban végeláthatatlan síkságon, amikor elül a szél és dermesztő csend ül a tájra

A harmadik, észak felé haladó, legfiatalabb karavánút az Usztyurt mesés szépségű peremén, az Aral-tó mellett jött létre. Jelentősége a 18. század derekától nőtt meg, amikor a terjeszkedő Oroszországban Orenburg jelentős kereskedelmi központtá lépett elő.

Az 1860-as években az Aral-tavi kereskedelmi hajózás létrehozása, valamint az Orenburgból – az Aral-tó keleti érintésével (1901) – Taskentbe tartó vasútvonat megépítése azonban új, előnyösebb kereskedelmi útvonalakat nyitott. A gépjárművek pedig végül feleslegessé tették a teherhordó állatok (teve, öszvér, ló) tartását és tenyésztését. A hagyományos karavánvilág felett a 20. század elején végérvényesen eljárt az idő...

Az Usztyurt karavánútjait a természet szinte nyomtalanul, hamar visszavette. A múlttól már csak az egykori karavánszerájok romjai tanúskodnak.



Karavánszerájok

Az Usztyurt tíz fellelhető karavánszerája közül kilenc Üzbegisztánban áll, építésük fénykora a 12–13. századra tehető. Az alig ismert, turistáktól szinte teljesen mentes karavánszerájok romjaihoz nehéz eljutni – és még nehezebb rájuk lelni! (Az Aral-tó menti Kurganicsa-kala kivételével, ami már idegenforgalmi helyszín.)

Az egész Usztyurt legkülönlegesebb látnivalója a Beleuli karavánszeráj, melynek első írásos említése az 1762-es „Az Orenburgi Kormányzáság topográfiaja” című műben található. A pusztaság mélyén áll, jó 90 km-re az Aral-tótól, egy kietlen és hatalmas agyagsivatag belsejében. Beleulit nem könnyű megtalálni, helyzetéről a 70 évvel ezelőtti szovjet expedíció régészeti térképe árulkodik. Ennek alapján határozzuk meg hozzávetőleges koordinátáit, már csak a „felfedezése” van hátra. Először egy parányi pontot veszünk észre a végtelen pusztaság horizontján, majd egyszer csak ott álltunk a romok közül kiemelkedő, diadalívszerű bejárat előtt.

Valahányszor az Usztyurton járok, mindig aggodalommal várom a találkozást: vajon áll-e még a meggyengült bejárat boltív? 2019 tavaszán már csak a két csonka pillért láthattuk...

Az Usztyurt tíz fellelhető karavánszerája közül kilenc Üzbegisztánban áll, építésük fénykora a 12–13. századra tehető. Az alig ismert, a turistáktól szinte teljesen mentes karavánszerájok romjaihoz nehéz eljutni...

Semmi sem örök

Beleuli Üzbegisztán legrégebbi, faragott kövekből épített építészeti emléke. Jó állapotban megmaradt bejárata már-már igazi csodának számított. De mint minden csoda, ez is véget ért. 2019-ben már csak a két pillér torzója állt. Biztosra vehető, ha majd „felfedezik” Beleulit, helyre fogják állítani!



Ezeréves történet

Alan az Usztyurt 10. században épített, legrégebbi karavánszerája, közel a Barsza-kelmesz nyugati csücskéhez. Mái sincs magyarázat az építmény parányi bejáratára és arra sem, hogy mi történhetett a belsejével, ami szinte teljesen üres. A bejárat előtt a sziklás platóba mélyülő, 100 négyzetméteres kis tavacska vize még várja a többé már soha fel nem tűnő karavánokat

Az Usztyurt karavánszerájainak építőanyaga főként égetett téglá, napon szárított agyagtégla, vagy nyers terméskő. Csak Beleulit építették megmunkált kőzetekből. De honnan-e sok kő? A megoldás kulcsát mintegy fél kilométerre találjuk meg, amikor rábukkanunk egy régi kőfejtőre. Jól látható, hogy a vékony agyagréteg alatt üledékes kőzetrétegek húzódnak.

A robusztus falak és pillérek szétesés elleni védelmét a falakon átmenő, vízszintesen beépített, göcsörtös farudakkal oldották meg. A sarkokat ívelten kiálló bástyákkal zárták le. A főbejárat a belső udvarra vezetett, s innen 18 kisebb-nagyobb helyiség nyílt a falak mentén. Még felfedezhető négy, a karavánszerájnál évszázadokkal öregebb, 10. századi kút is. Az egyetlen még omlásmentes, de már száraz kút mélységét egy alkalommal meg is mértük: 33,8 méter volt!

A sarkokat ívelten kiálló bástyákkal zárták le. A főbejárat a belső udvarra vezetett, s innen 18 kisebb-nagyobb helyiség nyílt a falak mentén. Még felfedezhető négy, a karavánszerájnál évszázadokkal öregebb, 10. századi kút is.

A halottak birodalma

A halottak a ránk váró jövőre figyelmeztetnek – tartja egy kazah mondás. Bármerre járunk is az Usztyurton, mindenütt találkozunk e figyelmeztetéssel. A pusztaságban gyakran láthatunk magányos sírokat, sírcsoportokat. Nem lehet megállás nélkül elmenni a sok száz éves sírok mellett, amelyek között még büszkén állnak – de már pusztulnak – a míves mauzóleumok. Mindez pedig egy lakatlan világban, ahol közel s távol nincs egyetlen település...

A halottak e különös birodalmát a 7. századtól uralkodó és jellemzően nomád türk népek tradíciói hozták létre. A máig élő hagyományok szerint a halottnak háborítatlan nyugalmat kell adni, távol a mindennapi élet zajától. A nyugati szokásokkal ellentétben a régi sírok helyén sehol sem volt szabad újat létesíteni. A halott nyugvóhelye az idők végezetéig szól, s fontos, hogy a sírok lehetőleg magaslaton fekszenek. Az Usztyurt minden szempontból megfelelő temetkezési hely volt. A nagy becsben álló vallási és törzsi vezetők sírjai körül pedig idővel temetőik alakultak ki.

A nyugati szokásokkal ellentétben a régi sírok helyén sehol sem volt szabad újat létesíteni. A halott nyugvóhelye az idők végezetéig szól, s fontos, hogy a sírok lehetőleg magaslaton fekszenek.

Síremlék-remek

A hagyományoknak megfelelően a halott nem a mauzóleumban, hanem az alatta lévő földben van eltemetve. Baluanijáz mauzóleumát a hálás utókor 1991-ben építette újjá. Mohamed próféta mindig ellenezte, sőt, tiltotta a díszes síremlékeket, köztük a mauzóleumokat – nem sok sikerrel

Mestermunka pusztulása

A legtöbb mauzóleum gazdátlan, és hasonló vagy még rosszabb állapotban van. A térségben uralkodó szélsőséges időjárás a mauzóleum szerkezeti károsodásakor meggyorsítja az építmény teljes pusztulását



A sírok építészeti formavilága sírépítő és kőfaragó mesterek generációin keresztül a Mangislak-félszigeten alakult ki, és innen hódította meg az Usztyurtt is.

A sírok lehetnek terméskövekkel körülrakott, egyszerű földhalmok, kulpitáznak nevezett, megmunkált, álló kőoszlopok és kőlapok, kojtásként emlegetett, báránra emlékeztető sírkövek, szagantam elnevezésű, falakkal körülvett, négyszög alakú, felülről nyitott sírkertek, valamint kupolás mauzóleumok is. A muzulmán hagyományoknak

megfelelően a halottat fehér lepelbe csavarva, koporsó nélkül, arccal Mekka felé helyezik a földbe. Miközben leeresztik, minden jelenlévő együtt mondja: „Allah nevében és a próféta hite szerint átadjuk testedet a földnek”. A gyász rövid ideig tart, mert a Korán arra buzdítja a hívőket, hogy ne sokáig gyászoljanak.

A sírok építészeti formavilága sírépítő és kőfaragó mesterek generációin keresztül a Mangislak-félszigeten alakult ki, és innen hódította meg az Usztyurtt is. A 20. század vége felé a külvilág is felfedezte a sok ezer síremléket, amelyek a francia és az olasz régészeti kutatási területévé váltak.

Itt, a halottak birodalmában, az Usztyurt nyugati peremén egy barlangban nyugszik a legendás iszlám tanító, Beket Ata (1750–1813), akinek 14 éves korában csodás látomásban volt része, amely arra sarkallta, hogy az iszlámnak szentelje az életét és Hívába menjen tanulni. Visszatérve a gyerekeket tanította írni-olvasni és mindenkit az iszlám szerinti helyes erkölcsű életre. Beket Ata sírja Kazahsztán legjelentősebb zarándokhelye...

A Kendirli-sor-medencétől északnyugatra, ott, ahol az Usztyurt lankásan megy át a környezetébe, már messziről feltűnik egy kivehetetlen fehérség, amiről még sejteni sem lehet, hogy micsoda. Közeledve lassan kezd kirajzolódni egy nyolcszögletű, fehérmárvány mauzóleum – a kazah Baluanijáz hadvezér sírja. 1856-ban itt ütköztek meg a kazah törzsi csapatok a Hívai Kánság seregével. A harc kazah győzelemmel ért véget, a visszavonuló hívai csapatokból azonban egy magányos harcos a kazahok közelébe merészkedett. Baluanijáz – megszegve az ősi kazah törzsi tanítást – utánaeredt, ám az összetűzésben megölte őt. A tanítás pedig úgy szólt: „A győztes csata után ne harcolj egyetlen ember ellen!”



A természet mesterművei

A földtörténeti múltban, a harmadidőszak ősi Tethys-tengere borította, viszonylag puha, erózióra hajlamos mészkőtípusok uralta Usztyurt peremvidékei meglepően változatosak. Van, ahol hosszan elnyúló, lankás táj vezet az alacsonyabb környezetbe, máshol viszont sok száz kilométeren át meredek peremfalak vi-gyázzák a fennsíkot. E csinkeknek nevezett letörések és környe-zetük rendkívül látványos helyszínek.

Az Usztyurt nyugati pereme és a hozzásimuló, vele párhuzamosan futó, ingoványos mélyföld, a Karasor-árok térsége bő-velkedik a különleges terepekben. A szegélyterületen haladva 110 km-en át csodálhatjuk az észak felé egyre hatalmasabb, füg-gőleges, helyenként öblöket alkotó peremfalakat. Az árok északi végét egy 250 km²-es medence zárja az Usztyurt 300 méternél magasabb falaival és a hátravágódó, a platóba bevágódott, hatal-mas kanyonokkal.

Az árok másik partját mészköves, agyagos-márgás szegélyű sivatag keretezi, amelyet nagyobb félszigetek és zezugos mikro-kanyonok sokasága szabdal. A táj formakincsének heves változásait az intenzív tavaszi esőzések indítják el, az átáztatott, puhább üle-dékekben mélyítve-tagolva és hosszabbítva a vízmosságokat. Amikor beköszönt a szárazság, „megkeményedik” a táj, és a következő év nedves időszakig „konzerválódnak” a természet alkotásai.

A Karasor-ároktól északra az Usztyurt eléri a Kaszpi-tenger Kara-Bogaz-öblét is. Innen jellegtelen peremvidék vezet a Nyu-gati-csinkekhez, amik a látványvilágában, formakincsében min-den várakozást felülmúló Kendirlisor-medencénél kezdődnek. Ez már Kazahsztán nemzeti parki ékköve, az 1984-ben létrehozott Usztyurti Nemzeti Park (UNP) térsége.

2007 tavaszán jutottunk el először a Kendirlisorhoz. Akkor még engedélyek nélkül járhattuk a terepet, és fegyveres őrségtől sem kellett tartanunk. Még négyszer tértünk vissza, de később már hosszadalmas engedélyeztetésekre volt szükség. Borsos áron kelhettünk útra, közben fel kellett vennünk egy tanult inspektort, aki a teljes úton velünk tartott. 2018-ban azonban majd' mindenki előtt bezárultak a Kendirlisor „kapui”. Ma már csak kutatók mozoghatnak a nemzeti park területén.

A Kendirlisor olyan, mint egy múzeum, ahol a természet összegyűjtötte a változatos színekben és formákban, merészségben és meghökkentő kompozíciókban készült alkotásait. A Karasor-hoz hasonlóan itt is ingoványos mélyföld követi a perem izgalmas vonulatát. Délen szemet gyönyörködtetően emelkedik ki egy magányos tanúhegy, az Unyere és egy tanúhegy-csoport: a „Há-rom Gazdag”. A végeláthatatlan platón – és a lapá-lyon is – mindenütt csend és rezzenéstelen nyuga-lom honol. De a fennsík szélétől néhány méterre minden megváltozik, és ez óvatosságra int. A dina-mikusan változó, évről évre formálódó perem szé-dítően magas és kiválóan omlik. Ráadásul a dom-borzati szabdaltság és a hőmérsékleti különbségek hatására vadul áramló légörvények sem könnyítik meg a perem-járást...

A Kendirlisor olyan, mint egy múzeum, ahol a természet összegyűjtötte a változatos színekben és formákban, merészségben és meghökkentő kompozíciókban készült alkotásait.



A fények hatalma

A Kendirlisor hatalmas, déli medencéje a 150 méter magasságot meghaladó Unyere és a „Három Gazdag” nevű tanúhegyekkel. A táj a sötét felhőzet alá ereszkedő, lemenő Nap fényeiben pompázik

Mielőtt nyugovóra térünk...

Táborhelyünk a Kendirlisornál. Vacsora előtt nemzeti parki inspektorunk, a mindenben aktívan közreműködő és segítőkész Ualihán gitár kíséretében kazah népdalokkal enyhíti a nap fáradalmait



Kifeszített vitorlakkal

A Bozsara „Hajó” nevű szirtsorozata majd' másfél kilométer hosszan húzódik az Usztyurt háttérben lévő pereme felé. A kezdő torony már teljesen „önállósította” magát. A folytatás nyitó alakzata egy 140 méter magas oszlop, amit sziklatüskék és taréjok vonulata követ





A partfal tanít

Útban a Bozsara felé, az Usztyurt peremlejtője a természet erejéről tanúskodik. A ritka, de heves záporok vize az üledékes falba kezdetben parányi csatornácskák sokaságát mélyíti. Lefelé ezek folyamatosan egyesülnek, méretük egyre nagyobb lesz. A vízmosások mikrokanyonokat hoznak létre, miközben a bennük áramló víz ereje egyre fokozódik. A felárkolt felszínen végighömpölygő víz végül – hirtelen erejét veszve – a síkságon szétterül és elszivárog

A fennsíknak legmagasabb, 340 m-re emelkedő része is itt van, míg lent, a Kendirლისor mélyén (-52 m) sok kilométeren át húzódik a sötét színéről és púpos megjelenéséről elnevezett Fekete-Tevehegység. A „Várkastély” sziklaormáról rátekintve hegyvonulatnak látszik – annak ellenére is, hogy mindössze 200 méteres!

Arányérzékünket könnyű elveszíteni akkor is, amikor elérjük Bozsarát. A természet minden „tudását” beleadva lélegzetelállító eróziós terepet: egy látványos tanúhegyet és két, nagyon karcsú fennsíknylványból monumentális, sziklás vonulatot alkotott. Itt tornyosulnak a „Fogak” 100 m-nél magasabb gúla- és csonkagúlaalakzatai, de itt feszül a szélbe a „Hajó” nevű sziklavonulat is.

Ezután könnyen gondolhatjuk, hogy a természet itt már nem tud újat mutatni. Nos, a csinkvidék utolsó meglepetéseként Tuzbairsornál a perem és a sós medence mélye szürkésfehér és világos drapp színeivel, valamint finom formavilágával végtelenbe vesző, alig hihető holdbéli tájat varázsol elénk.

A búcsú így mindig nehéz az Usztyurt peremétől. Csak az vigasztal, hogy az emléktől sohasem kell megválni...



PÉCZELY LAJOS

„MÁS LETTEM (BME, MÉRNÖK), MINT AMI SZERETTEM VOLNA LENNI (ÁZSIA-UTAZÓ). AMI EZ A MÁS TETTE LEHETŐVÉ, HOGY AZ LEGYEK, AMI SZERETTEM VOLNA”